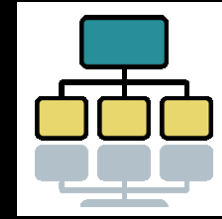

Trh práce na makroekonomické úrovni a nezaměstnanost

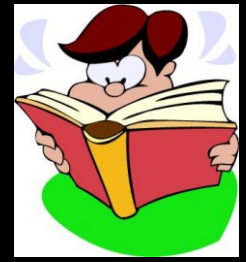

Struktura přednášky

- Nezaměstnanost
- Nezaměstnaný
- Míra nezaměstnanosti a další ukazatelé nezaměstnanosti
- Typy nezaměstnanosti
- Přirozená míra nezaměstnanosti

Úvodem

Klíčovým problémem na makroekonomické úrovni, který ekonomická teorie analyzuje je nezaměstnanost včetně jejího vztahu k jiným jevům (inflaci, hospodářskému vývoji apod.).

Nezaměstnanost

- Jedná se o nerealizovanou nabídku práce na trhu práce.
- Jde o situaci, kdy část ekonomicky aktivního obyvatelstva není odpovídajícím způsobem využita.
- Extrémní situace:
 - plná zaměstnanost,
 - úplná nezaměstnanost.

Aspekty ovlivňující nezaměstnanost

1. průběhu hospodářského cyklu
2. probíhající strukturální změny
3. realizovaný vědeckotechnický rozvoj
4. rozsahu a formách státních zásahů do ekonomiky
5. integrační tendence
6. síla a politika odborů na trhu práce
7. institucionální nastavení (délka pracovního týdne, věk pro odchod do důchodu, výše sociálních dávek apod.)
8. pružnost trhu práce, resp. mezd
9. vývoj inflace
10. demografické faktory

Důsledky nezaměstnanosti

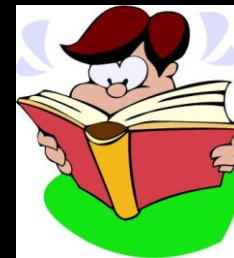
- Ekonomické:
 - VF nejsou optimálně využity,
 - zatížení státního rozpočtu (SR):
 - vyplácení podpor,
 - výpadek daňových příjmů,
 - nevytváření HDP nezaměstnanými;
- Sociální;
- Psychické.

Dva klíčové problémy

Na makroekonomické úrovni jsou zkoumány zejména dva klíčové problémy:

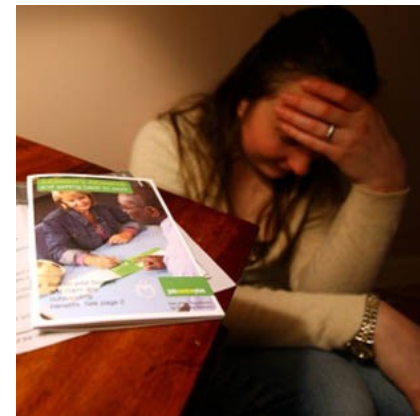
1. základní vztah mezi nezaměstnaností a inflací,
2. konfliktnost státních zásahů směřujících k dosažení co nejvyšší zaměstnanosti a stability cen.

Základní východiska

Definice nezaměstnaného

- více přístupů
- dle doporučení ILO – osoby starší 15let, které splňují tyto podmínky:
 1. jsou bez práce
 2. hledají „aktivně“ zaměstnání – tj. registrace na ÚP nebo jiné soukromé zprostředkovatelské agentury
 3. připravenost nastoupit do práce nejpozději do 14 dnů

Nezaměstnanost vs. Nezaměstnaný

NEZAMĚSTNANOST

- Ekonomický jev, vyjadřující nevyužití části nabídky práce na trhu práce odpovídajícím způsobem.
- Vyjadřuje vnitřní ekonomickou nerovnováhu.

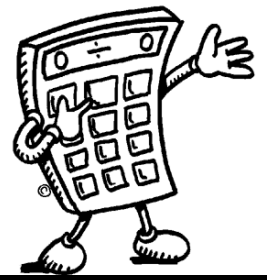
NEZAMĚSTNANÝ

- Člověk, osoba, jejíž potenciál není na trhu práce využitý.

Měření a vyjadřování nezaměstnanosti

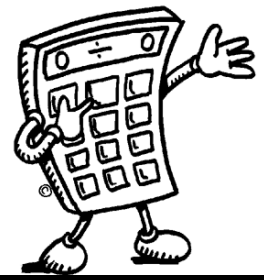
- Nejčastěji:
 - počtem nezaměstnaných,
 - mírou nezaměstnanosti.
- Míra nezaměstnanosti:
 - ukazatel toho, jak vysoký je podíl nezaměstnaných na celkovém počtu ekonomicky aktivního obyvatelstva,
 - často se užívají tzv. parciální míry nezaměstnanosti (tj. např. dle věku, pohlaví, vzdělání atp.)

Kde se dají tyto údaje zjistit

- úplný census, tj. sčítání lidu (jen občas)
- výběrová šetření pracovních sil (vybraný vzorek domácností a jejich monitoring) – využívá ČSÚ pro výpočet obecné míry nezaměstnanosti
- sekundární prameny (např. statistika organizací zabývajících se zprostředkováním zaměstnání, statistika zdravotního a sociálního pojištění apod.)

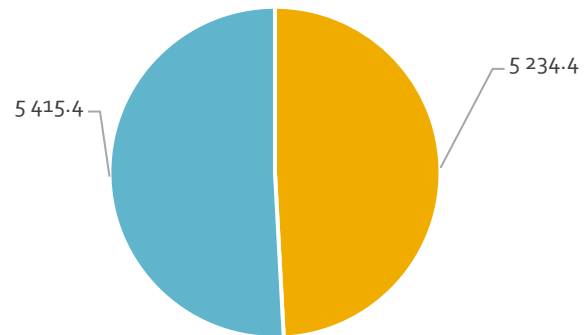
Kde se dají tyto údaje zjistit

- úplný census, tj. sčítání lidu (jen občas)
- výběrová šetření pracovních sil (vybraný vzorek domácností a jejich monitoring) – využívá ČSÚ pro výpočet obecné míry nezaměstnanosti
- sekundární prameny (např. statistiky Úřadu práce) – dříve se tak zjišťovala tzv. **registrovaná míra nezaměstnanosti**, ta ale byla nahrazena od roku 2013 ukazatelem – **podíl nezaměstnaných osob** (podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let ze všech obyvatel ve stejném věku)

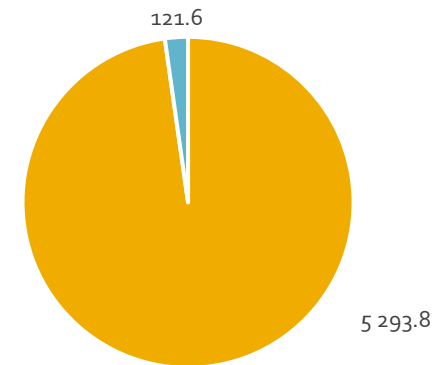
Struktura trhu práce v ČR, rok 2018

Rozložení obyvatel v ČR

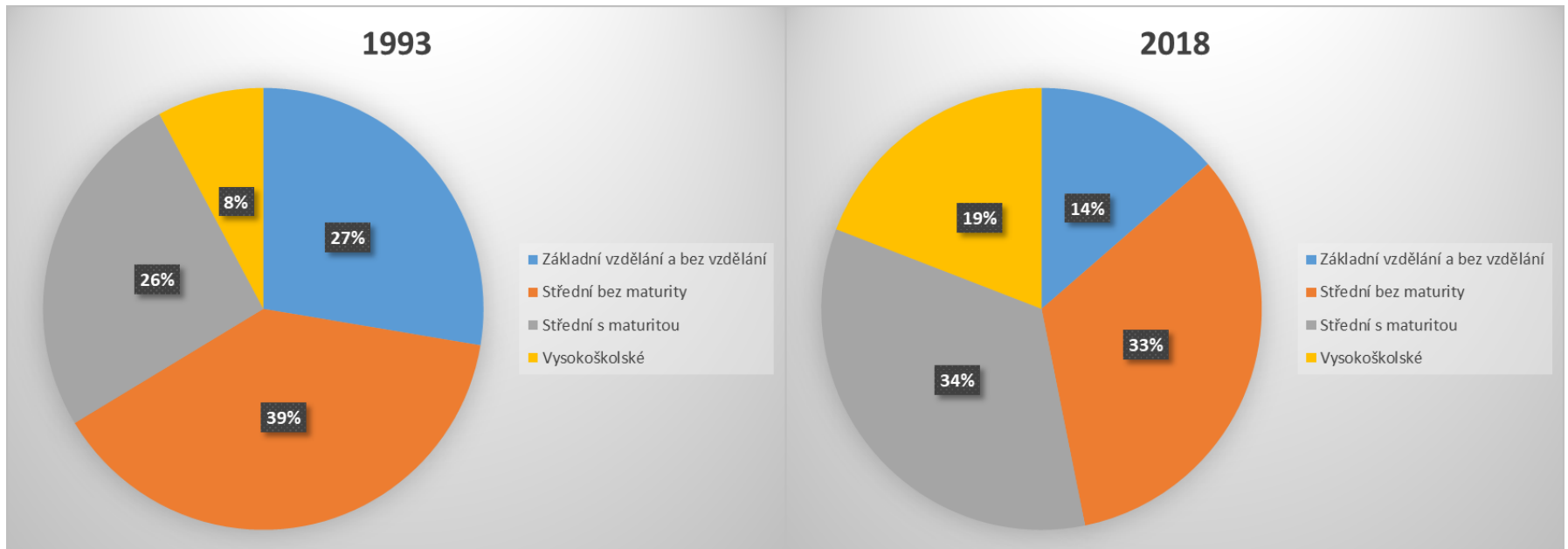
■ ekonomicky neaktivní obyvatelstvo ■ ekonomicky aktivní obyvatelstvo

Rozložení ekonomicky aktivního obyvatelstva

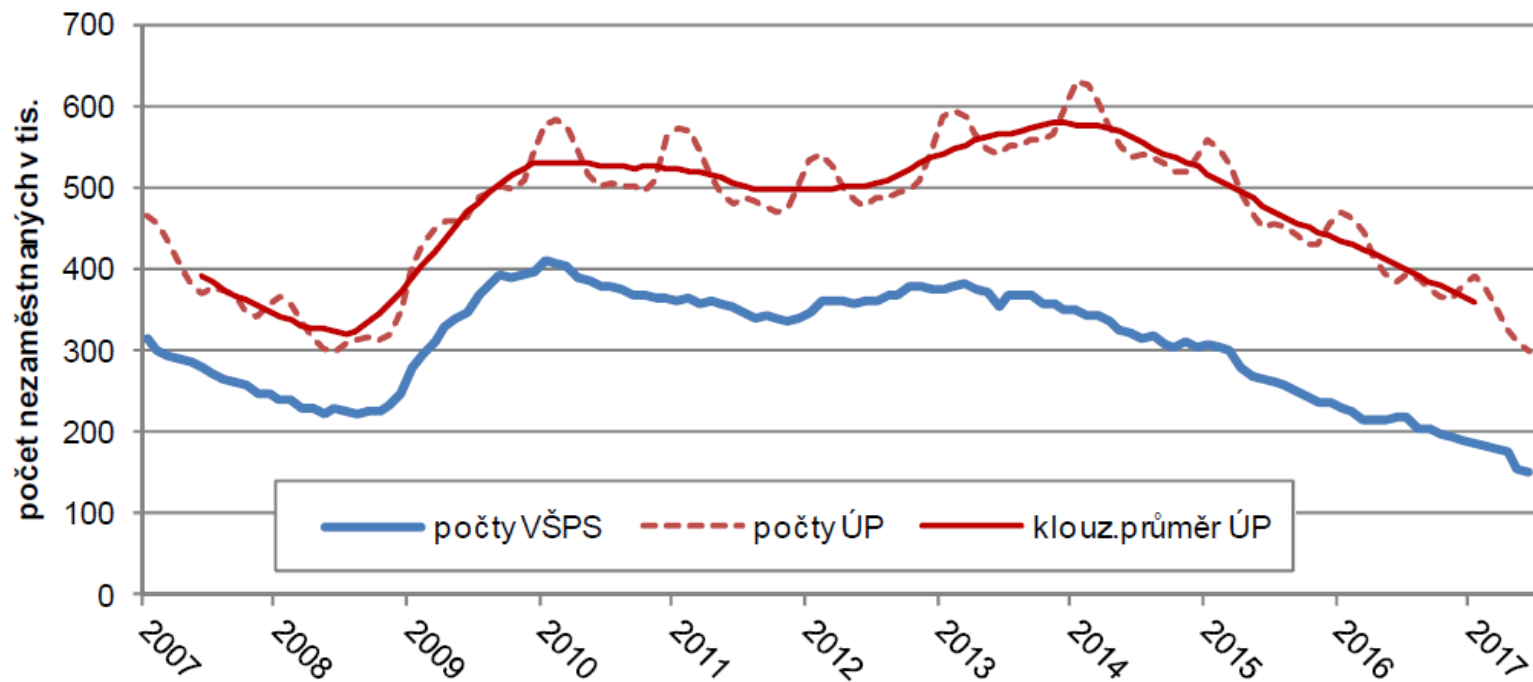

■ zaměstnaní ■ nezaměstnaní

Vývoj počtu obyvatelstva v ČR dle dosaženého vzdělání (tis.)

Graf 3: Počty nezaměstnaných ze dvou existujících datových zdrojů v ČR

Zdroj: ČSÚ, Výběrové šetření pracovních sil; databáze Úřadu práce ČR

Podílové ukazatele trhu práce

- **míra ekonomické aktivity** (participation rate) vyjadřuje podíl pracovní síly L (zaměstnaných a nezaměstnaných) na počtu všech osob starších 15ti let.
- **míra zaměstnanosti** vyjadřuje podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob starších 15 let
- **míra nezaměstnanosti** – přesněji **obecná míra nezaměstnanosti** vyjadřuje podíl počtu nezaměstnaných (U) na celkové pracovní síle (L) (v procentech).

$$u = \frac{U}{L} \cdot 100$$

$$u = \frac{U}{E + U} \cdot 100$$

Frikční nezaměstnanost

- označována za „normální“, v podstatě zdravou formou nezaměstnanosti
- dobrovolný odchod ze zaměstnání za účelem nové práce
- časové hledisko – doba potřebná k nalezení nového pracovního místa (inzeráty, pohovory, vyhledávání) a taktéž následná změna pracovního místa (příprava, výměna např. bydliště apod.)
- zpravidla v rozmezí 6-12 týdnů

Sezónní nezaměstnanost

- krátkodobá
- příčiny: nepravidelnost produkce specifických odvětví (stavebnictví, těžba, zemědělství, cestovní ruch) či ve spotřebě existující sezónní výkyvy (vánoce, cestovní ruch, textil, zemědělství)
- stát v těchto případech např. kompenzuje určité % mzdy po dobu těchto výkyvů, přičemž se tak udržuje pracovní síla a podnikateli nevznikají náklady během nečinnosti
- nebo stát přispívá zaměstnavatelům na pracovní pomůcky, pronájem strojů, tak aby mohl fungovat i během výkyvů

Strukturální nezaměstnanost

- nabídka práce určitého druhu (pohlaví, povolání, kvalifikace, regionu) je vyšší než poptávka, tj. existuje nesoulad mezi nabídkou a poptávkou
- důvodem je i nízká územní mobilita, mobilita v rámci změny kvalifikace (rekvalifikace)

Cyklická nezaměstnanost

- je spojovaná s cyklickými výkyvy ekonomiky, je rozdílem mezi skutečnou mírou nezaměstnanosti a přirozenou mírou nezaměstnanosti.

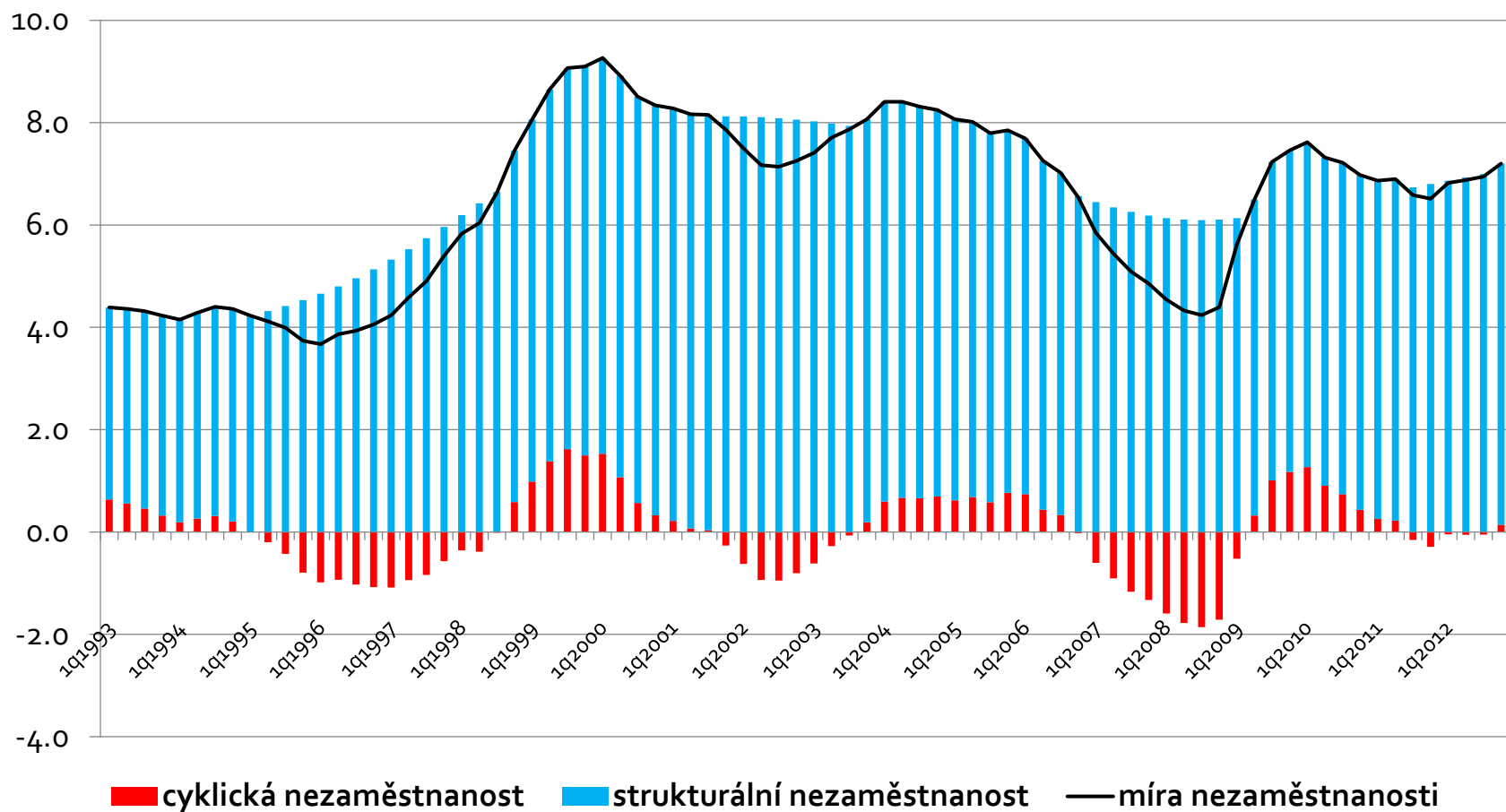
Přirozená míra nezaměstnanosti

- míra nezaměstnanosti, která je slučitelná s dlouhodobou rovnováhou ekonomiky, lze ji však charakterizovat také jako míru nezaměstnanosti, při které je skutečná a očekávaná inflace stejná
- Někdy je definována jako tzv. ***plná zaměstnanost***
- Podmínkou je rovnost počtu lidí opouštějících práci a počtu lidí nalézajících práci

Přirozená míra nezaměstnanosti

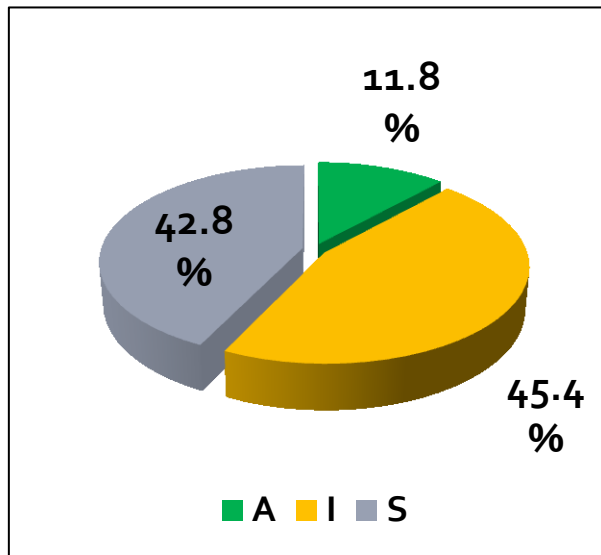
- Mikroekonomická definice: taková míra nezaměstnanosti, která vznikne působením tržních sil a kterou není možné trvale ovlivňovat nástroji monetární a fiskální politiky.
- Makroekonomické pojetí s mírou inflace (NAIRU): taková míra nezaměstnanosti, při níž je míra inflace stabilní, očekávání firem ohledně vývoje cen a mezd jsou správná a příliv a odliv nezaměstnaných se vyrovnávají.

Dekompozice nezaměstnanosti na příkladu české ekonomiky

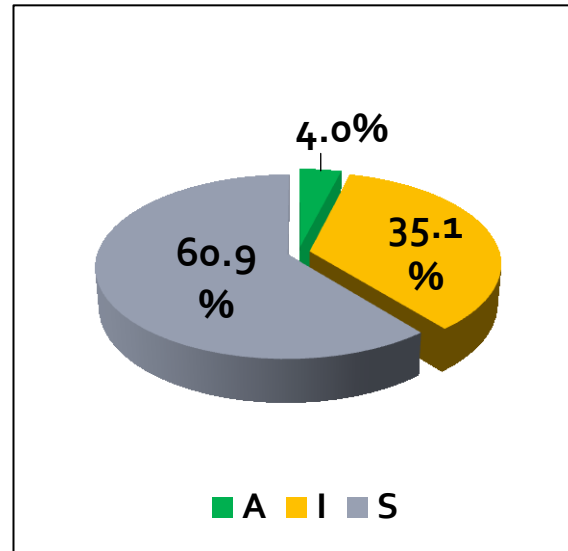

DLOUHODOBÉ ASPEKTY – STRUKTURÁLNÍ ZMĚNY ZAMĚSTNANOST V SEKTORECH

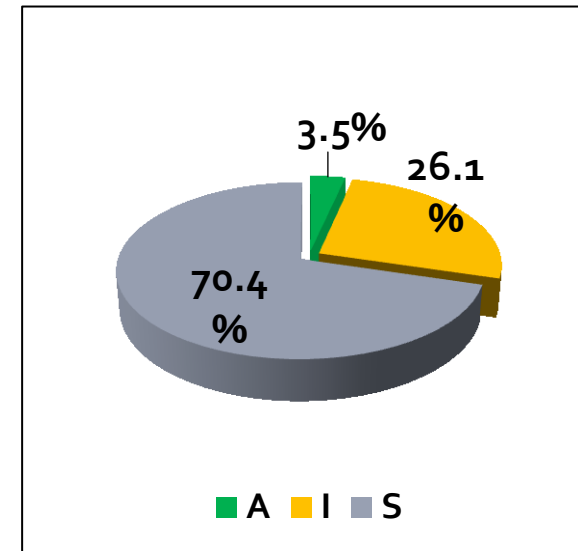
1990

2012

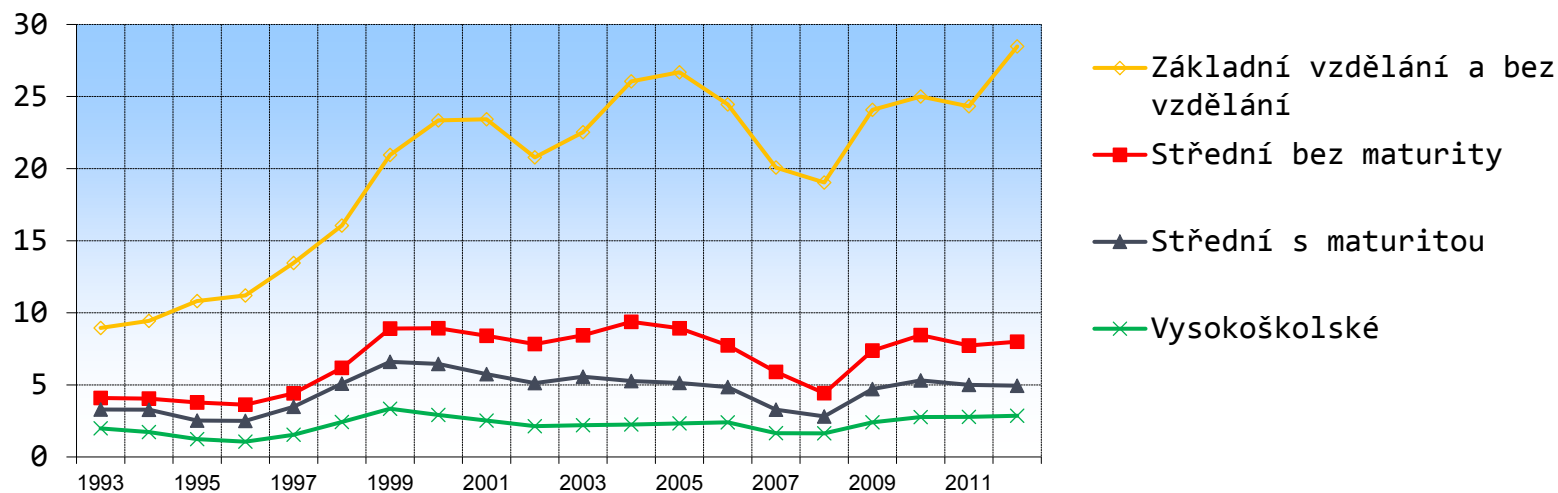
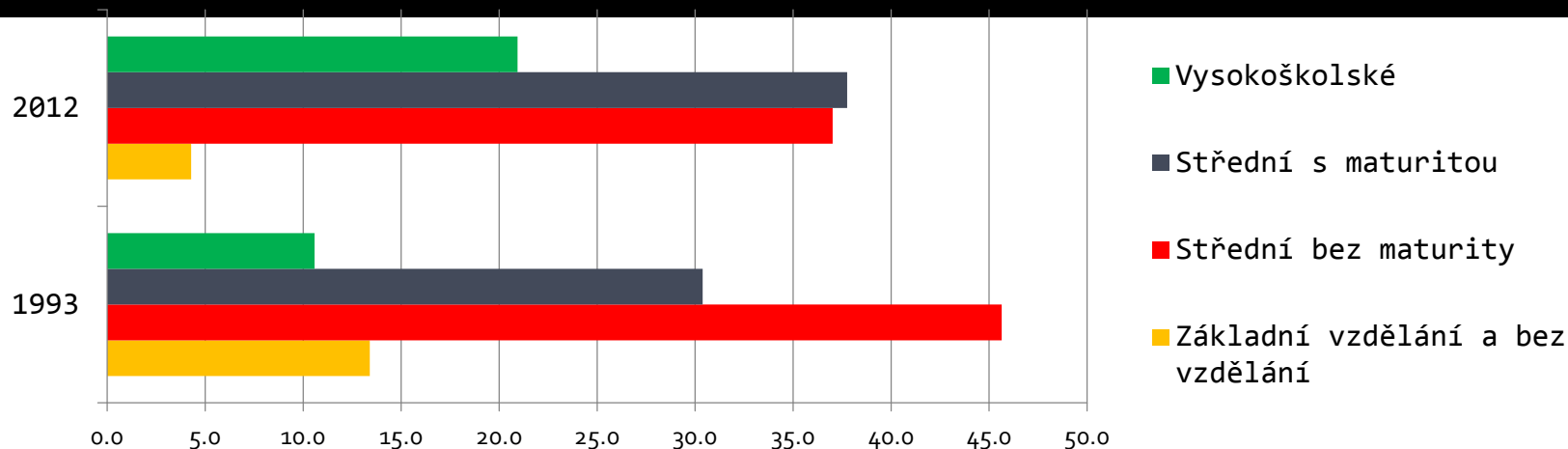

Eurozóna-12

Zdroj: OECD; Eurostat

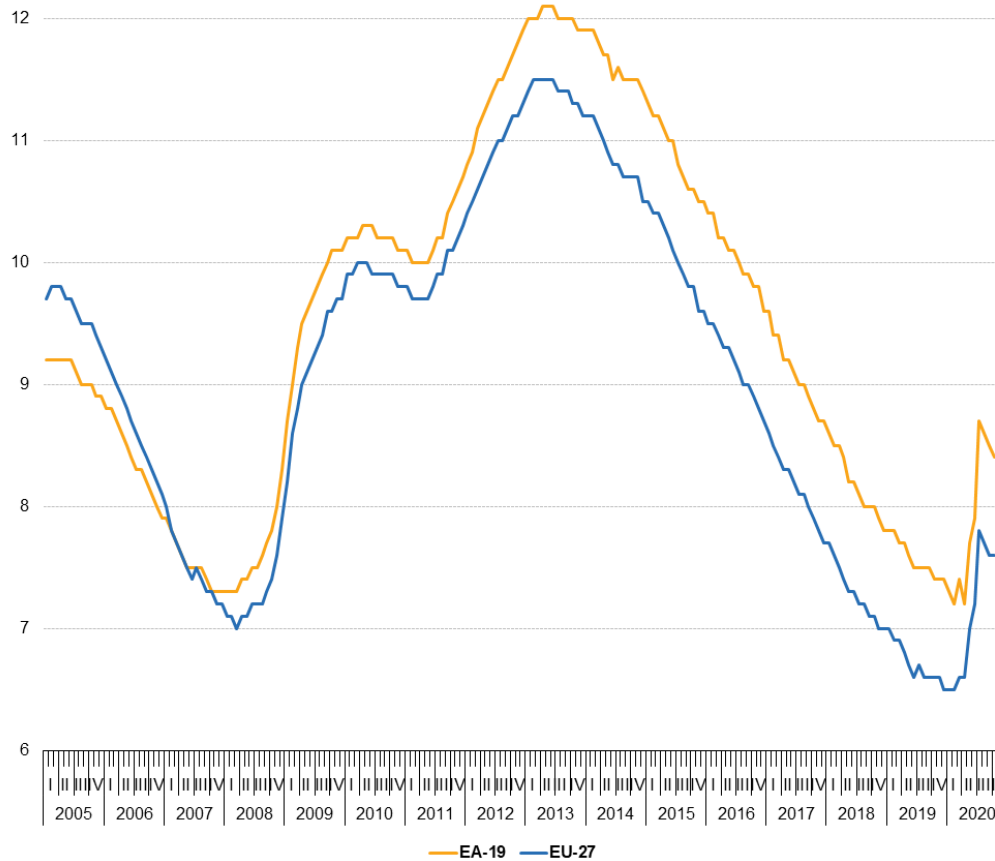
DLOUHODOBÉ ASPEKTY – ZMĚNY V ZAMĚSTNANOSTI, NEZAMĚSTNANOSTI DLE DOSAŽENÉHO VZDĚLÁNÍ (%)

Zdroj: ČSÚ

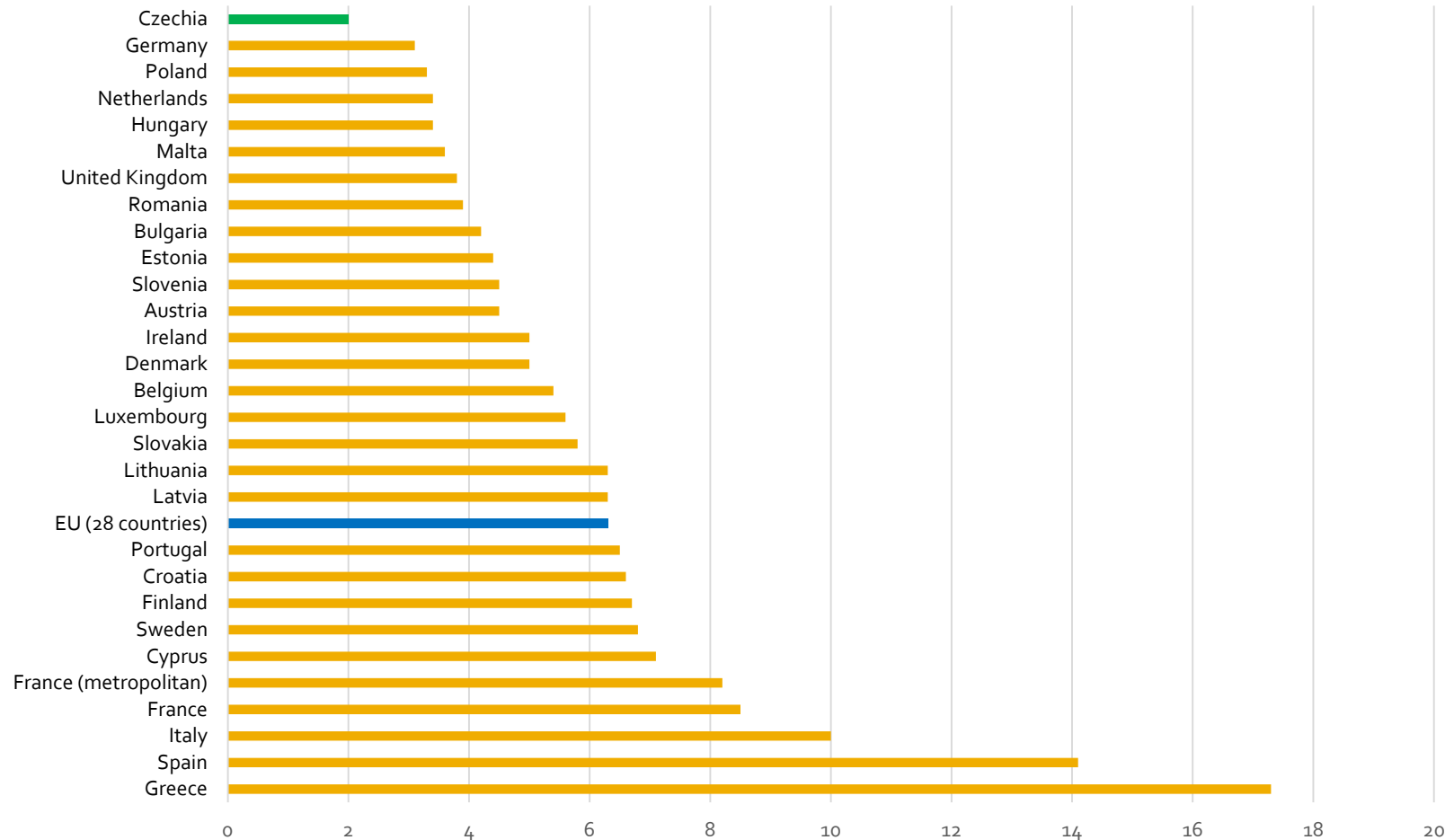
Míra zaměstnanosti, sezónně očištěno

Unemployment rates EU-27, EA-19, seasonally adjusted, January 2005 - October 2020

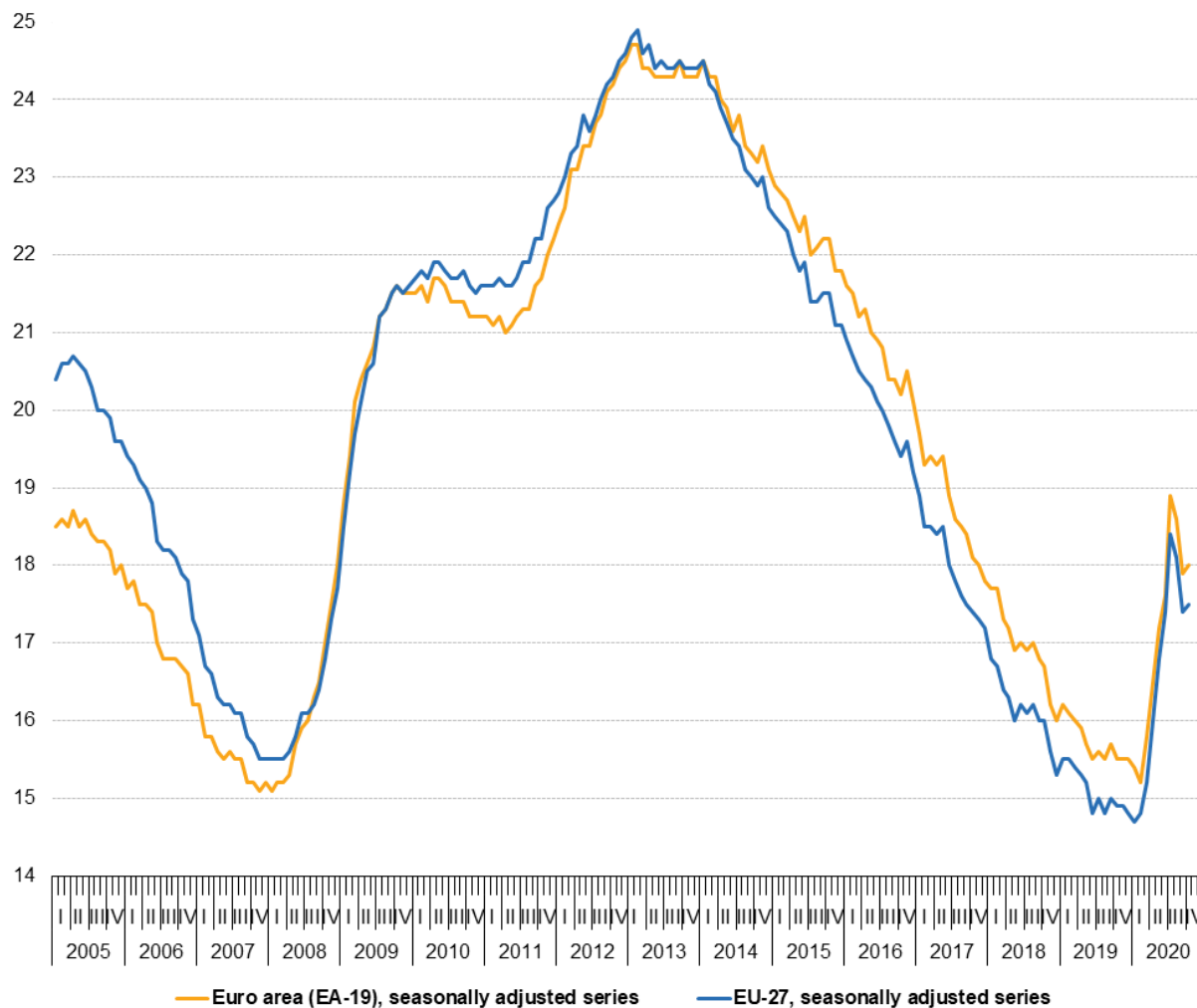
Source: Eurostat (online data code: une_rt_m)

Míra zaměstnanosti před COVID-19, rok 2019

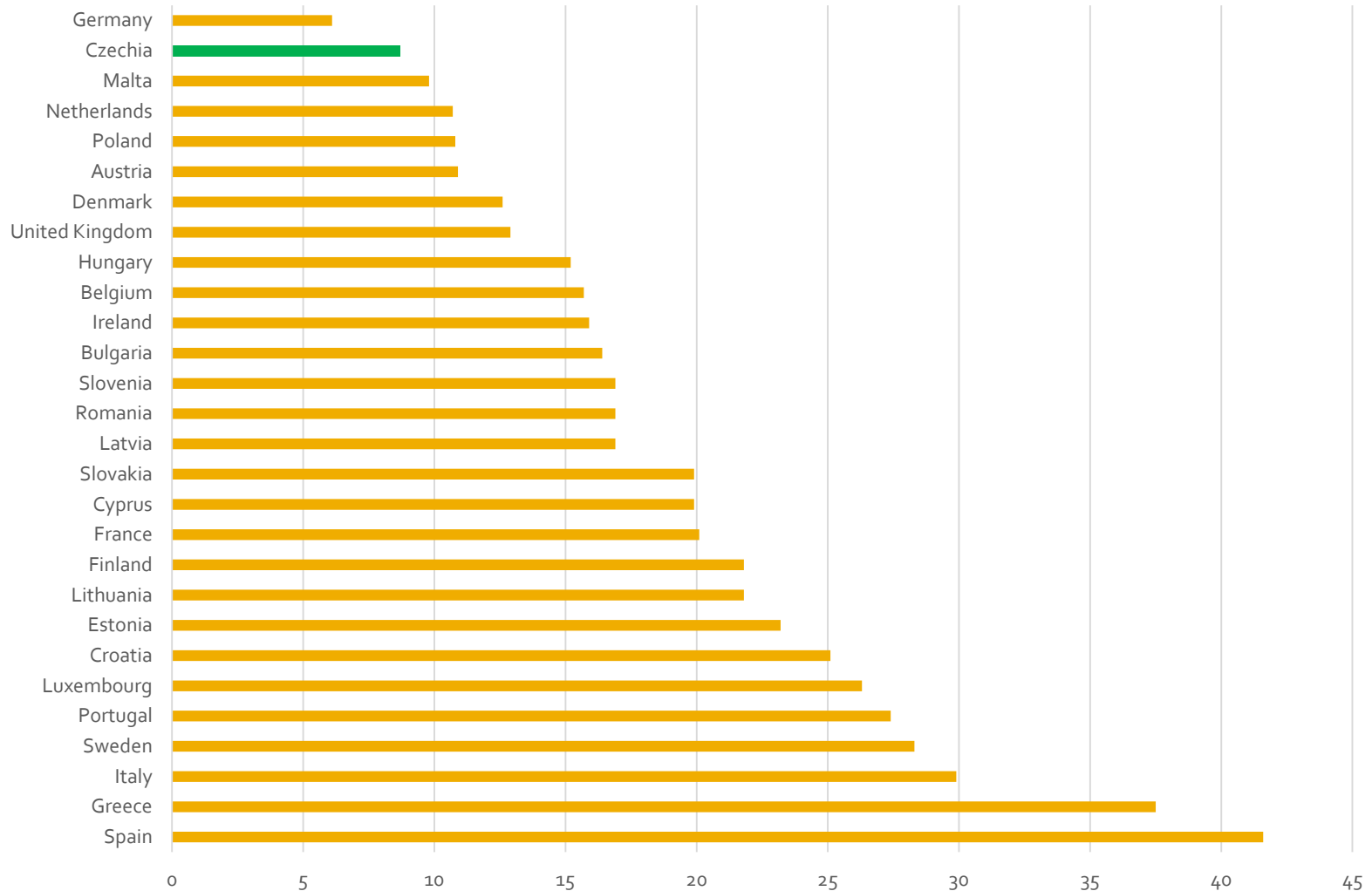

Míra zaměstnanosti osob 15 – 24 let, sezónně očištěno

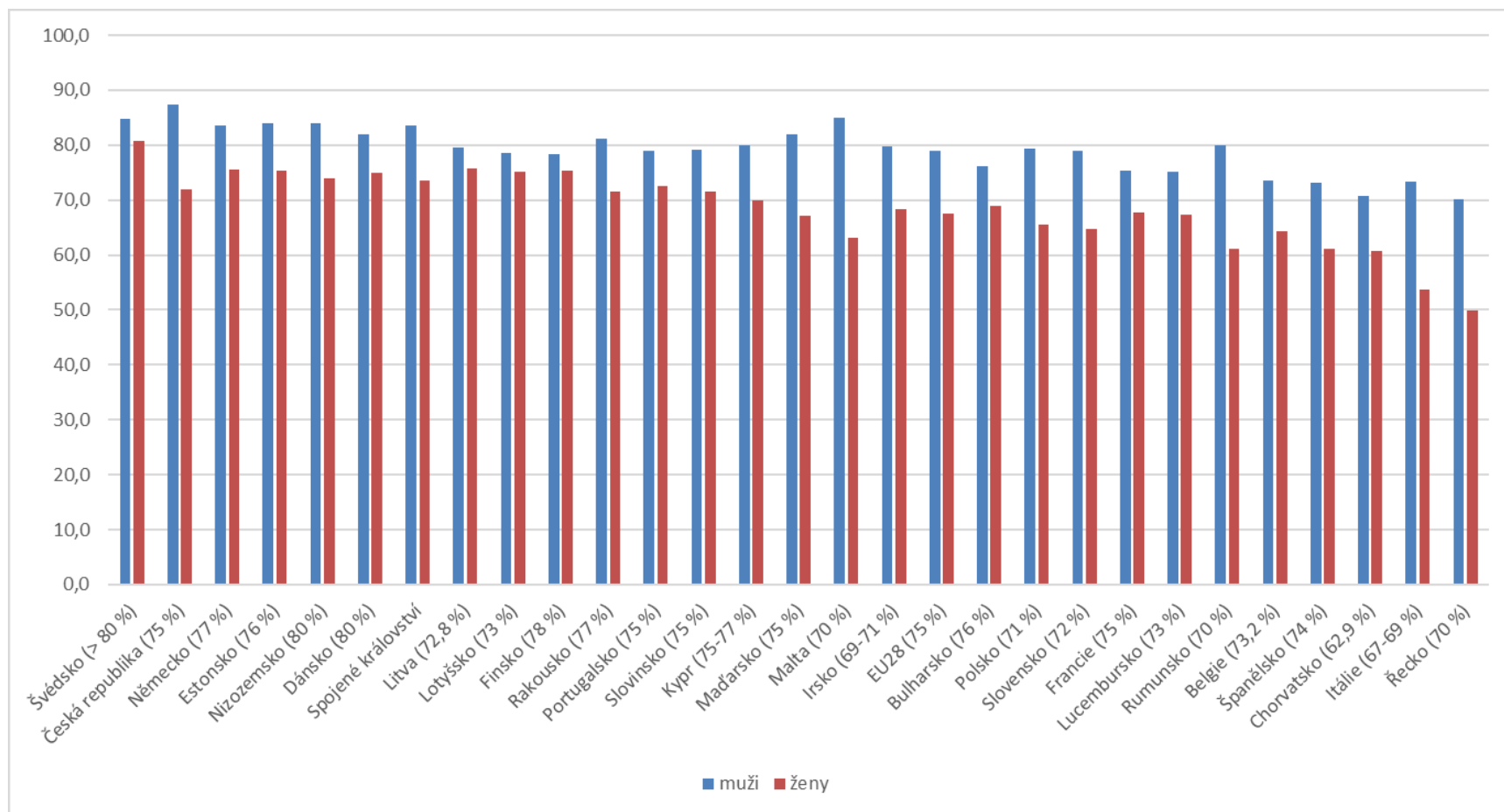
Youth unemployment rates, EU-27 and EA-19, seasonally adjusted,
January 2005 - October 2020

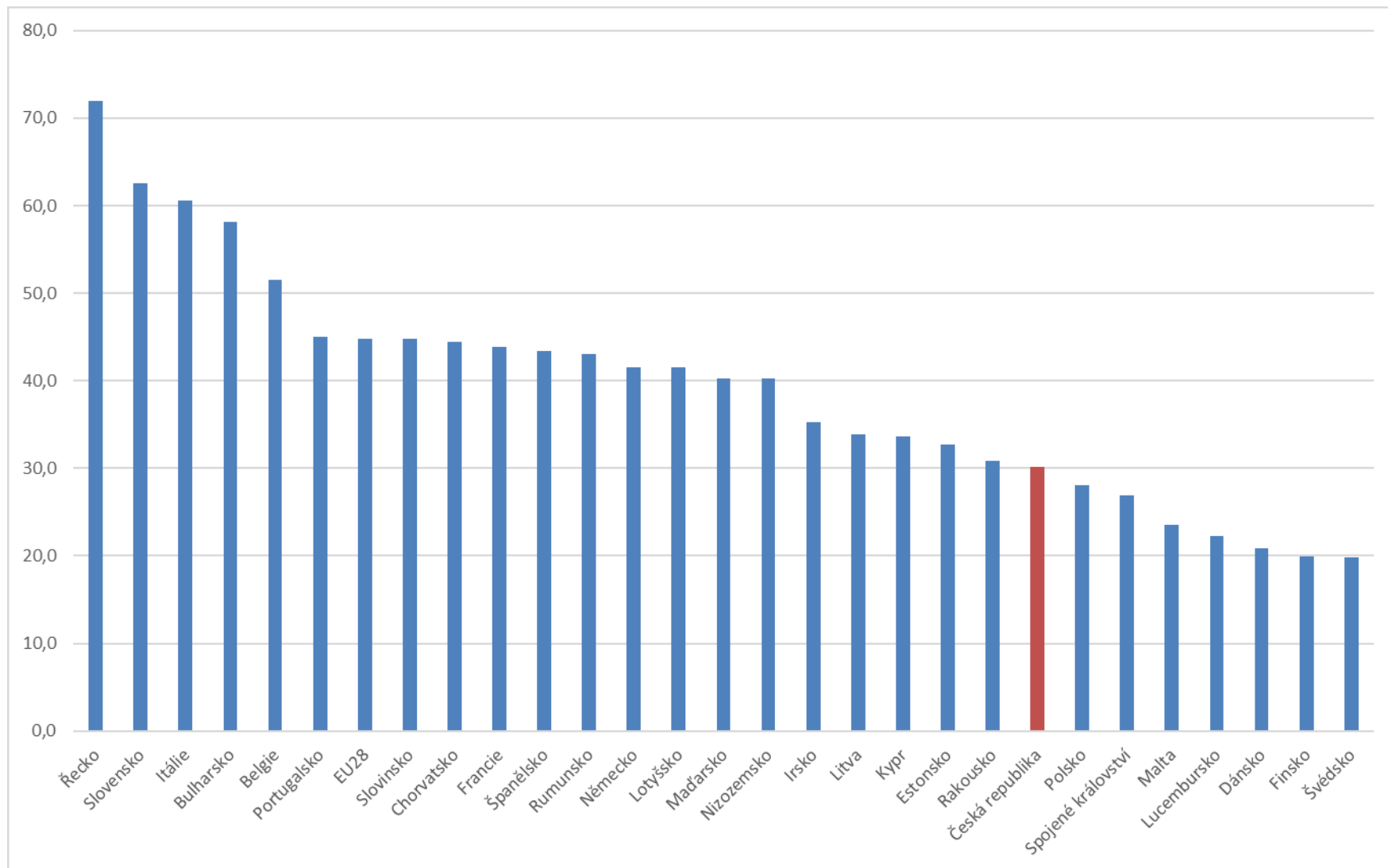
Míra zaměstnanosti osob 15 – 24 let, měsíc červen 2020

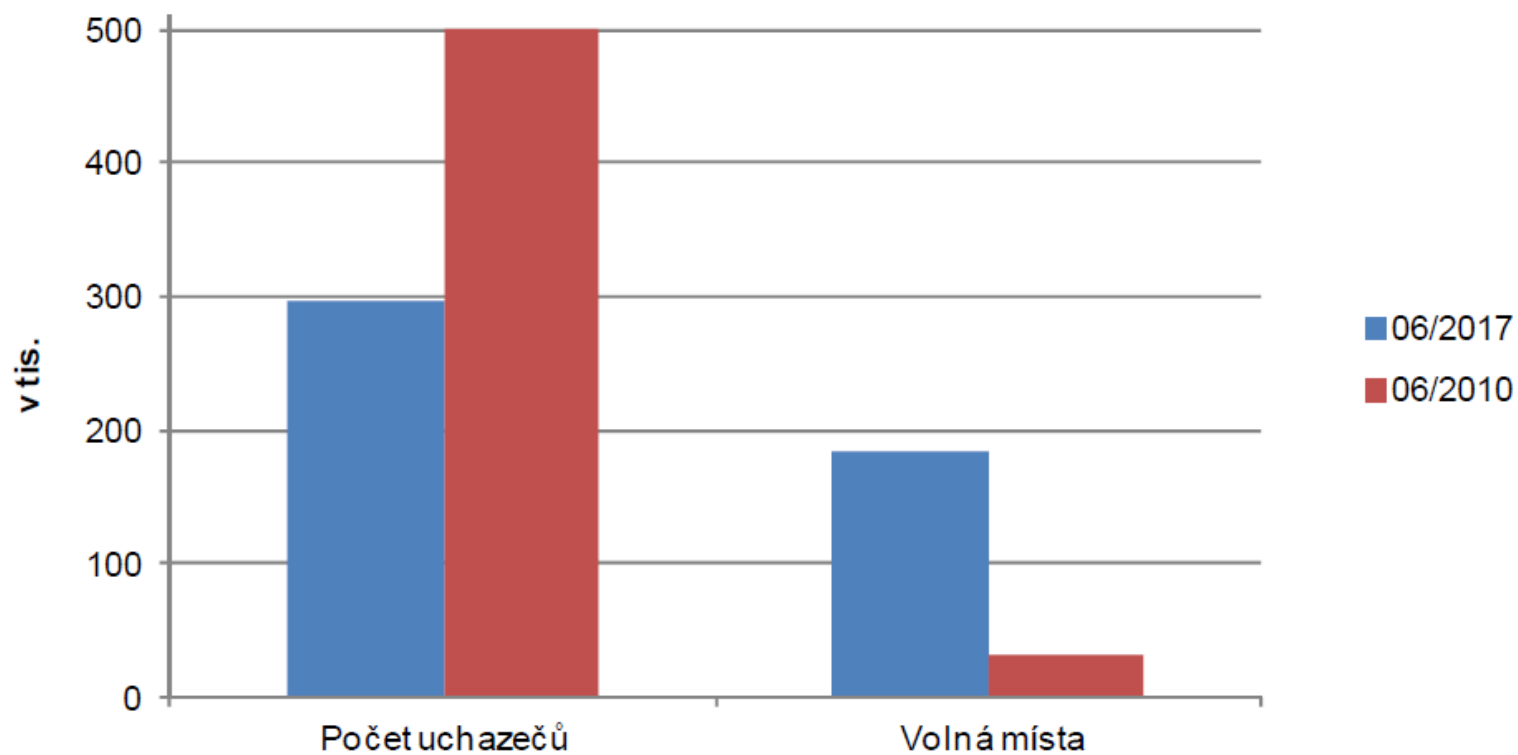
Míra zaměstnanosti 20-64 letých v EU, 2017

Podíl osob nezaměstnaných 1 rok a déle na celkovém počtu nezaměstnaných ve věku 15-64 let (v %), rok 2017

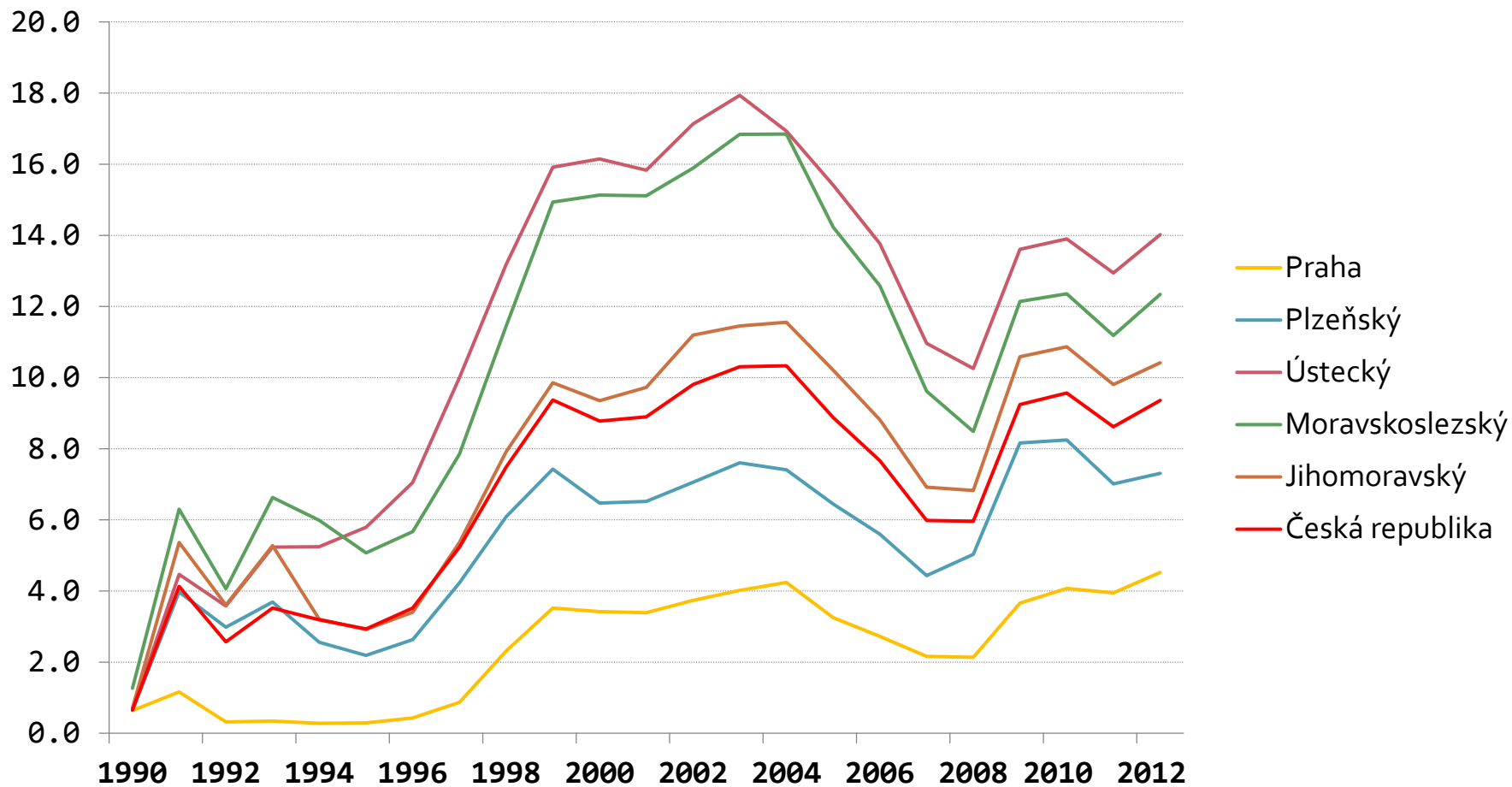

Graf 1: Uchazeči a volná pracovní místa v červnu roku 2010 a 2017, ÚP ČR

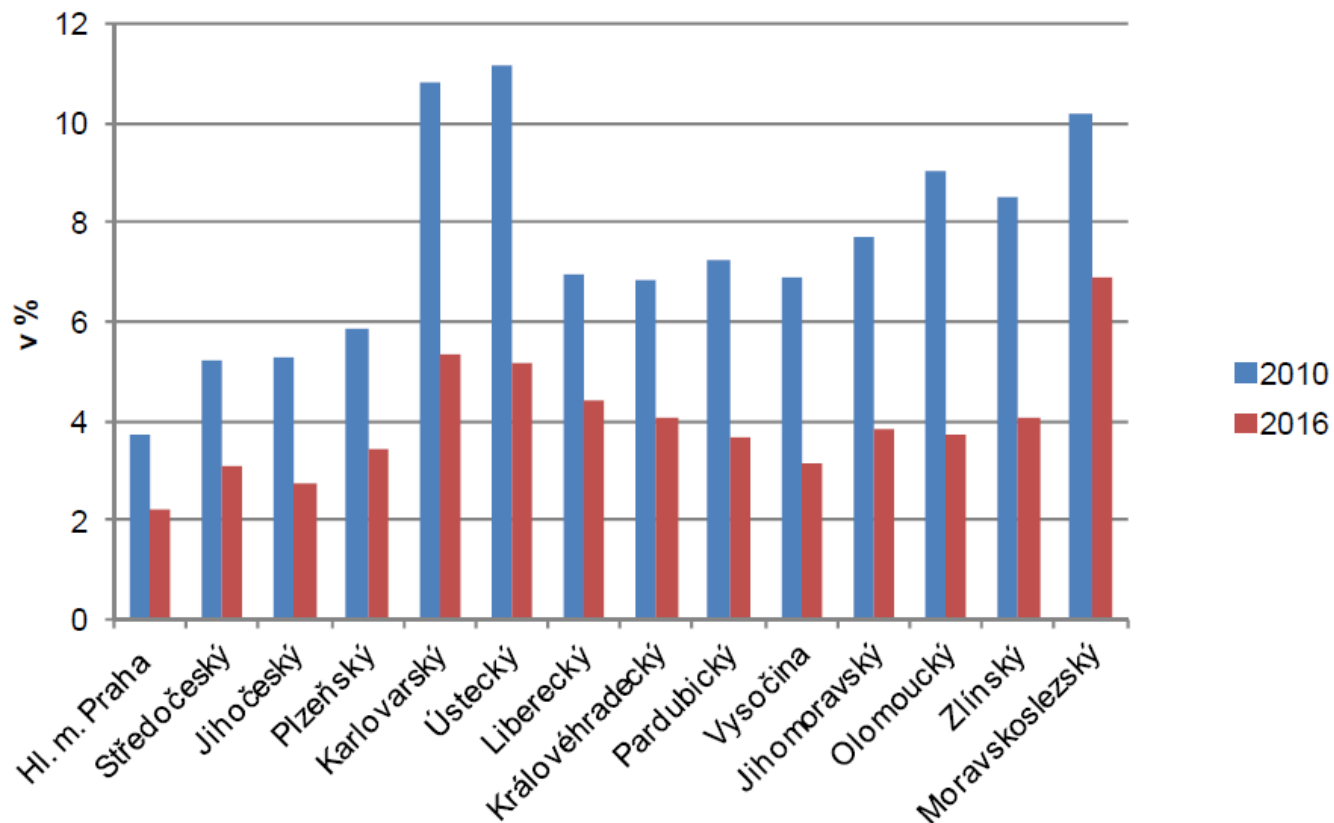
Zdroj: MPSV, Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa

Regionální nezaměstnanost

Regionální nezaměstnanost dle VŠPS

Graf 5: Míra nezaměstnanosti dle VŠPS v krajích ČR v letech 2010 a 2016

Zdroj: ČSÚ, výběrové šetření pracovních sil

Regionální nezaměstnanost – registrovaná

v %

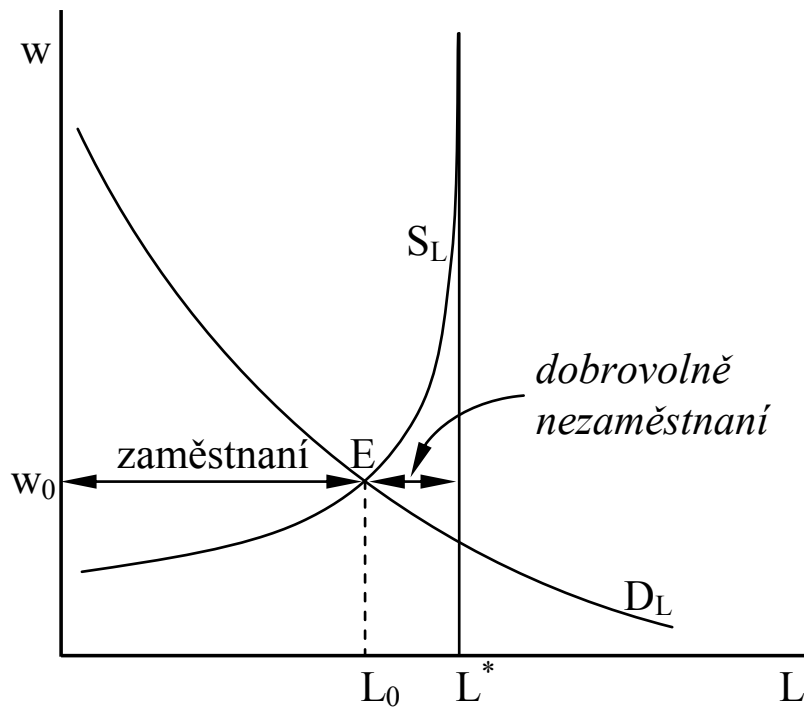
Území, kraj	Míra registrované nez.			Podíl nezaměstnaných osob				
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	06/2017
Hl. město Praha	3,5	3,6	3,9	4,8	5,3	4,6	3,9	2,9
Středočeský	5,6	5,6	5,7	6,5	6,6	5,7	4,7	3,3
Jihočeský	5,6	5,6	5,7	6,5	6,4	5,2	4,4	2,7
Plzeňský	6,3	5,8	5,4	6,2	5,9	4,9	3,9	2,5
Karlovarský	8,5	8,2	8,0	9,0	8,5	7,3	6,1	4,0
Ústecký	9,8	9,7	10,0	11,1	11,1	9,7	8,5	6,4
Liberecký	8,0	7,5	7,4	8,2	8,1	6,8	5,6	4,1
Královéhradecký	5,7	5,5	5,7	6,8	6,7	5,3	4,1	2,7
Pardubický	6,9	6,3	6,2	7,0	6,6	5,2	4,3	2,6
Vysočina	7,2	6,9	6,7	7,4	7,2	6,2	5,3	3,5
Jihomoravský	7,8	7,5	7,5	8,2	8,4	7,2	6,3	4,7
Olomoucký	8,4	8,0	8,1	9,1	9,1	7,4	6,1	4,4
Zlínský	7,7	7,0	6,9	7,9	7,5	6,3	5,2	3,5
Moravskoslezský	8,7	8,3	8,5	9,8	10,1	8,9	7,9	6,2
ČR	7,0	6,7	6,8	7,7	7,7	6,6	5,6	4,0

Zdroj: MPSV, ÚP ČR, Podíl nezaměstnaných osob

Neoklasické pojetí trhu práce – pohled na nezaměstnanost

- „Kdo chce pracovat, vždy práci najde“.
- Nezaměstnanost je výrazem krátkodobé nerovnováhy mezi poptávkou po práci a nabídkou práce.
- Zejména nepružnost nabídky (důvody):
 - nízká informovanost o volných pracovních místech,
 - nízká ochota k mobilitě,
 - nízká ochota přijmout zhoršení (mzdové) podmínky.
- Hlavní příčina – nadměrné mzdové požadavky.
- Přirozená míra nezaměstnanosti: tzv. neodstranitelné minimum (= dobrovolná nezaměstnanost).

Neoklasické pojetí trhu práce

- Poptávka a nabídka práce se shodují=>je dosažena plná zaměstnanost tj. přirozená míra nezaměstnanosti a rovnovážná reálná mzda. Předpokladem jsou dokonale pružné mzdy. Vzniká pouze dobrovolná nezaměstnanost a ekonomicky aktivní obyvatelstvo se člení na zaměstnané a dobrovolně nezaměstnané.

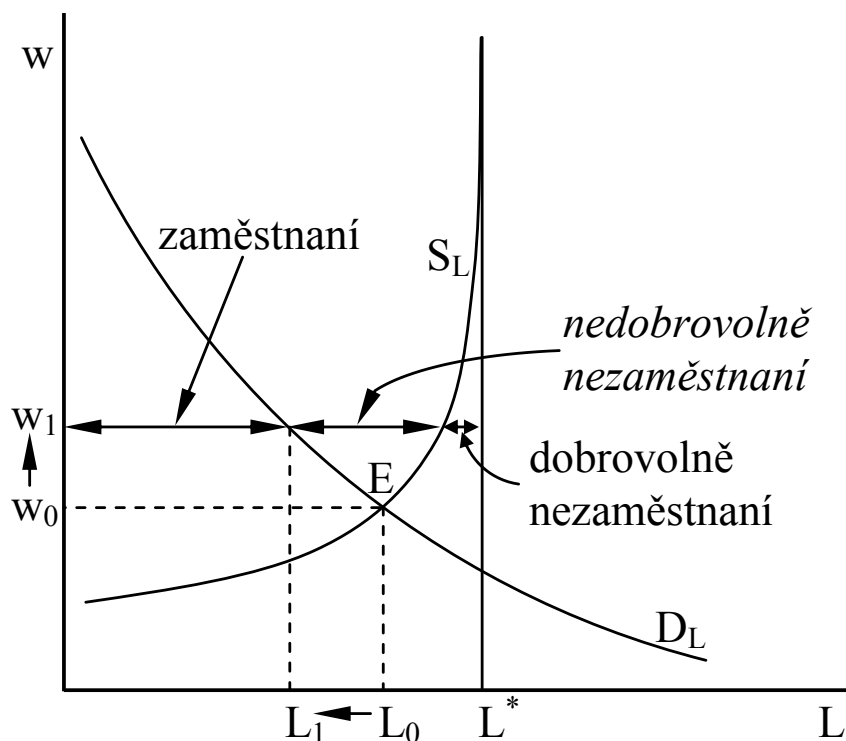
Neoklasické pojetí trhu práce – návrhy na snižování nezaměstnanosti

- $\downarrow w \rightarrow \downarrow \text{mezd} \rightarrow \uparrow \text{zisk} \rightarrow \uparrow \text{investic} \rightarrow \uparrow \text{poptávky po kapitálu a poptávané množství práce}$
 - krácení podpor v nezaměstnanosti tak, aby nekonkurovaly jako alternativní příjem sníženým mzdám,
 - odstranění monopolu odborů na trhu práce, umožní zaměstnavatelům pružnější reakce na situace na trhu práce
 - cíl: akceptace mzdové sazby nezvyšující inflaci;
- Praktická orientace na stranu nabídky:
 - boj proti inflaci,
 - mzdová regulace,
 - omezení síly sociálního státu.

Keynesovo pojetí trhu práce – pohled na nezaměstnanost a návrhy na snižování nezaměstnanosti

- Hlavní příčiny nezaměstnanosti (přetrvávající):
 - technologický pokrok vytlačující živou práci,
 - chronický nedostatek poptávky.
- AD není dostatečná k zajištění plné zaměstnanosti:
 - hlavní příčina – technologická nezaměstnanost,
 - uznání nedobrovolné nezaměstnanosti.
- Mzdy:
 - část nákladů,
 - hlavní zdroj kupní síly domácností.
- Řešení nezaměstnanosti:
 - nelze jen s pomocí tržního mechanismu,
 - vyžaduje státní intervence do ekonomiky.

Keynesovské pojetí trhu práce

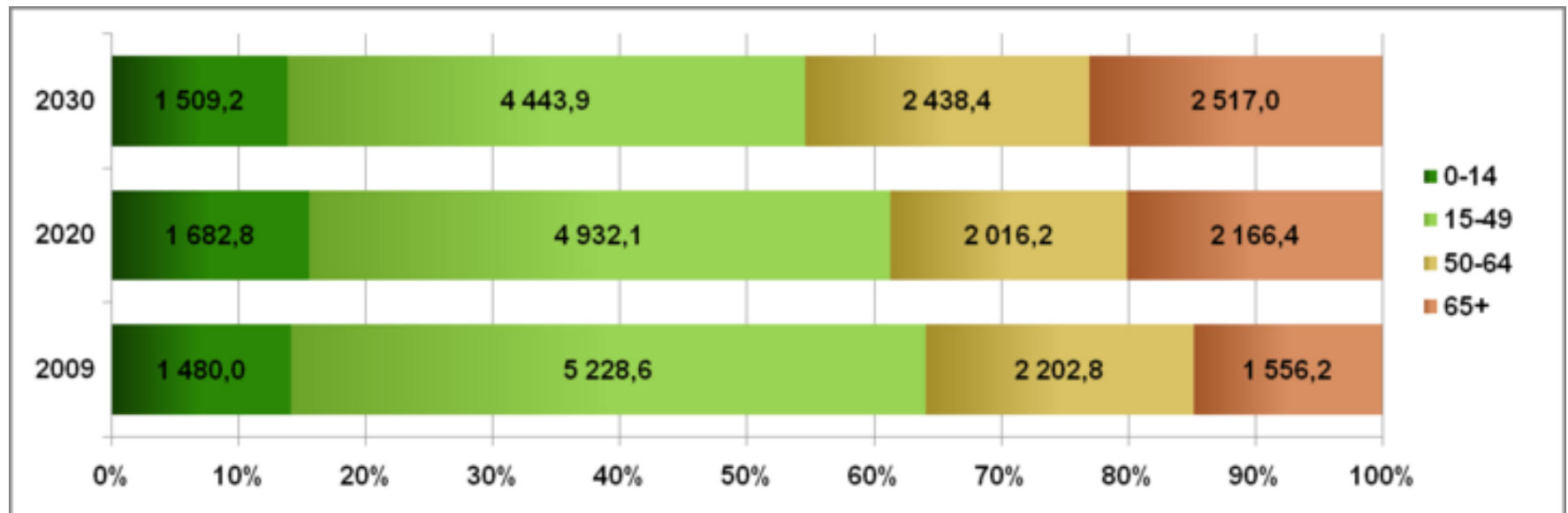

- předpokládá strnulost mzdových sazeb, tj. nepružné nominální mzdové sazby. Existující nominální mzdová sazba je vyšší než její rovnovážná úroveň, a při této sazbě existuje určitá míra nedobrovolné nezaměstnanosti. Ekonomicky aktivní obyvatelstvo je potom tvořeno zaměstnanými a nezaměstnanými, kteří se člení na dobrovolně nezaměstnané a nedobrovolně nezaměstnané.

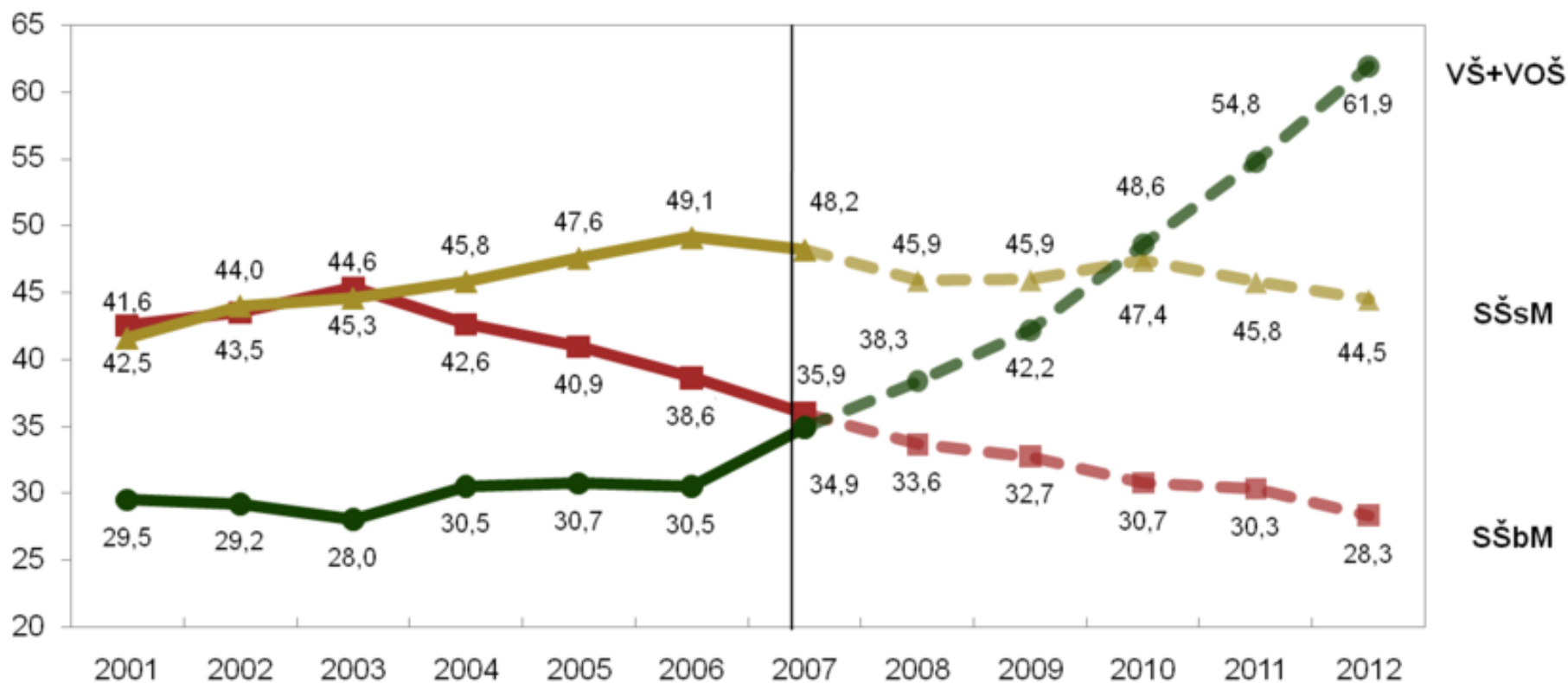
Okunův zákon

- Vyjadřuje fakt, že při růstu nezaměstnanosti nad její přirozenou úroveň úměrně klesá hrubý domácí produkt (oproti potenciálnímu HDP).
- Hrubý odhad ztráty blahobytu spojený s dočasným zvýšením míry nezaměstnanosti o jeden procentní bod by činil dvě až tři procenta reálného výstupu
- je-li skutečná míra nezaměstnanosti na úrovni přirozené míry, pak $Y = Y^*$, nebo také $Y/Y^* = 1$. Je-li skutečná nezaměstnanost vyšší $u > u^*$, ekonomika nevyužívá své potenciální možnosti

Struktura obyvatelstva dle věkových skupin (demografická projekce ČSÚ)

Projekce vývoje počtu absolventů nepokračujících v dalším studiu do roku 2012 (v tis.)

Rizikové skupiny nezaměstnaných na trhu práce

- Mladí lidé (absolventi)
- Starší lidé (+55)
- Ženy samoživitelky
- Lidé bez kvalifikace (základní vzdělání)
- Některá etnika
- Osoby se zdravotním postižením (hendikepovaní)